

Intervencions en la infància: Què fem? Per un enfocament interdisciplinari de la infància i la família

Román Pérez Burin des Roziers

Psicoterapeuta. Psicoanalista.

Membre de la Comissió Organitzadora de l'Espai Freud

Ana Molinaro Maturano

Psicòloga Clínica. Psicoanalista.

Membre de la Comissió Organitzadora de l'Espai Freud

Document marc:

Intervencions en la infància: què fem?

Aquest escrit és fruit de jornades i trobades de treball d'un conjunt de professionals de diferents especialitats vinculades al món de la infància, promogut per Espai Freud (<http://espaifreud.blogspot.com>).

ES DEL NOSTRE INTERÈS:

1. Fer pública la preocupació que compartim respecte a com s'està atenent als nens i nenes del sXXI.
2. Fer saber a la ciutadania de l'existència d'una pluralitat de formes de comprendre i d'atendre a la infància en el panorama assistencial i educatiu en l'actualitat.

ENS PREOCUPA:

- L'estat d'excessiva estimulació de la vida quotidiana dels nens, d'una banda exposats a un ideal de productivitat i per l'altra a l'excés i ús i abús de la tecnologia, tot plegat afavoreix un efecte de soledat, sobreexcitació i angoixa.
- Que la perspectiva actual estigui centrada en la proliferació de diagnòstics psiquiàtrics i de teràpies farmacològiques fonamentades en protocols i pautes generals que tenen un caire reduccionista, simplificador i uniformador.
- Que hi hagi un model imperant en les àrees sanitària, educativa i d'assumpes socials que ha portat a la medicalització de la infància i a

la patologització de la vida quotidiana.

- Que en aquest model es converteixi el nen en objecte d'estudi centrat en els comportaments disruptius i en la producció escolar, desatenent així la dimensió psíquica i social.
- La tendència a menystenir el aspectes subjectius que formen part de la infància i de la vida, negant particularment el que fa a la tristesa, l'agressivitat i les pèrdues.
- Que no s'atengui suficientment a les necessitats i a les demandes dels pares davant els fenòmens, les manifestacions i els símptomes de la infància del sXXI.
- La poca cura amb els professionals que treballen en les diverses institucions i la poca escolta de les seves dificultats quotidianes.

VALOREM:

- Que s'escolti, es compregui i es respongui al que els infants expressen per mitjà del cos, de les accions i de les paraules.
- La possibilitat de comprendre que les expressions i els conflictes del nen tenen un valor de llenguatge, que parlen de la situació particular de cada nen i del seu entorn, de les seves dificultats i del seu patiment.
- Que en les institucions s'escolti i s'atengui el que cada professional manifesta des de la seva experiència particular i des de la seva ètica, creant espais de valoració interdisciplinaris de les qüestions i conflictes que es plantegen en i amb els nens.
- Que els psicodiagnòstics dels nens es facin des d'una valoració clínica que atengui al conjunt de les àrees de la seva vida, particularment als vincles, i que permeti saber a què responen els símptomes.
- Que la psicoteràpia es plantegi com un procés de transformació centrat en el vincle i en el llenguatge infantil (paraules, dibuixos, jocs), donant també espai als pares en tant agents actius.
- Que la formació dels professionals vagi lligada a les seves demandes i a la seva experiència quotidiana; que entomi de forma creativa i participativa els reptes que planteja la infància del sXXI.
- Articular un discurs interdisciplinari sobre la infància i la família, promoure trobades que donin lloc a que aparegui el saber de cadascú des de la seva experiència i la seva ètica.

Comissió de redacció.

espaifreud@gmail.com
Barcelona, 2017.

[signar el Document](#)

El Document Marc sobre Infància (DMI)

Aquest document és un precipitat del diàleg i les reflexions d'un grup de professionals de diverses disciplines. S'inclou dintre del projecte **"Intervencions en la infància: Què fem?"**, promogut per Espai Freud de Barcelona (<http://espaifreud.blogspot.com>). Hi ha una Comissió Organitzadora del projecte d' Intervencions, sostinguda per tres dels membres d'Espai Freud. El projecte compta també amb un Equip de Conductores de grup i amb una Comissió de Treball integrades per professionals que hi col·laboren activament i que no són membres d'Espai Freud.

El Document Marc sobre Infància respon a un dels objectius d'"Intervencions": fer divulgació, donar a conèixer una altra conceptualització i una altra manera d'intervenir.

Neix amb la intenció de posar uns fonaments comuns, partint del reconeixement de la subjectivitat i dels vincles com a context en el que realitza cadascú la seva funció i les seves intervencions amb infants i famílies

"Intervencions" és una proposta de treball interdisciplinari en les àrees de salut, d'educació i d'assumptes socials, bàsicament sostingut per Jornades de Treball i per la Comissió de Treball. Es planteja com un espai de diàleg i de reflexió a partir de la pràctica de cadascú, particularment de com intervenim en l'actualitat; un espai per la paraula, per aturar-se a pensar sobre el què fem i cap a on anem. Es tracta de poder parlar des del saber de cadascú, del saber que es deriva de l'experiència, el que s'esdevé de la feina quotidiana. Un espai en el que la paraula de cadascú pugui ser dita i escoltada, de manera que es generi un diàleg en un clima de respecte i de col·laboració.

El DMI respon a l'objectiu compartit de que allò que parlem i reflexionem en aquestes jornades interdisciplinàries transcendeixi de l'aquí i de l'ara. La intenció es que arribi a la ciutadania i als col·lectius professionals, fer-nos escoltar i donar visibilitat a altres formes de concebre i d'intervenir en la infància i en la família diferents al model imperant. Es una forma de fer saber que en el panorama professional i institucional hi ha una diversitat de concepcions que tenen en compte la subjectivitat i els vincles interpersonals. Alhora és una invitació als professionals a participar en les jornades, i un encoratjar a que es promoguin espais interdisciplinaris de diàleg i de reflexió.

El DMI també és la manera que hem trobat de:

- recollir punts i aspectes que compartim, d'afinitat, de trobada conceptual en la manera d'intervenir i de pensar l'experiència quotidiana amb infants i famílies.
- fer notar la especificitat de la infància, marcada fonamentalment per la dependència de l'adult, de la família; per ser un moment de construcció subjectiva, procés caracteritzat per la gran plasticitat psíquica i una dinàmica de canvis permanents.
- emfatitzar el caràcter central dels aspectes vinculars, tan entre infant i família com entre professional/infant-família i els vincles entre professionals.

Els continguts del DMI surten dels Grups de Treball i dels col·loquis de les dues primeres Jornades (2016), i de la Comissió de Treball (2017). Com a producte d'aquest treball grupal es van fer escrits que recollien una síntesi dels continguts elaborats. L'escrit ha estat el recurs que ens ha permès recollir reflexions, preguntes, conclusions, i aconseguir transcendir de l'aquí i de l'ara. Els participants també reben aquests escrits per correu electrònic. De la Comissió de Treball va sorgir la proposta de redactar un DMI. No volíem que fos una queixa ni un atac a ningú, ni tampoc buscar o provocar confrontacions estèrils. Enteníem que havia de ser un text que expressés en forma constructiva el nostre posicionament.

Així vàrem fer un agrupament dels punts del document sota dos epígrafs: “ens preocupa” i “valorem”. La proposta de la Comissió recollia d'aquesta manera els continguts treballats, en forma de punts. L'esborrany va ser contrastat i consensuat entre tots els participants per via de correu electrònic; al llarg d'uns mesos es van fer suggeriments, aportacions, matisacions que van ser recollides i integrades en el DMI, pràcticament totes.

Aquest document va ser i és la via per fer-nos escoltar, per recollir el suport de ciutadans i professionals (signatures anònimes), i el recolzament d'institucions públiques i privades (per escrit i públiques). En aquests moments comptem amb uns centenars de firmes i amb el recolzament de més de 40 institucions, entre d'elles la de “Àmbits”. Des d'aleshores hem fet dues Jornades més, i algunes reunions de la Comissió.

El DMI continua tenint hores d'ara la funció i l'objectiu d'aglutinar persones, equips professionals i institucions amb perspectives afins respecte a la infància i la família. Es una forma de fer xarxa, de fer unió, de sumar. Ara també oferim la possibilitat de presentar-ho en taules rodones, jornades i actes en institucions i associacions interessades.

Les Jornades com a dispositiu de treball

Les Jornades són concebudes com un dispositiu psicoanalític de treball, com un recurs metodològic al servei dels objectius proposats. Hi ha dos temps o moments, un primer amb una presentació de la taula i un col·loqui posterior; un segon en el que el grup gran es distribueix en grups de treball reduïts i posteriorment es continua amb un col·loqui en el grup gran.

Les primeres jornades van ser a l'any 2016, una a l'abril i l'altre al juny. En la primera la composició i la temàtica de la taula anaven en consonància amb la preocupació en Espai Freud per la patologització i la medicalització de la infància en particular i de la vida quotidiana en general, i per la proliferació de diagnòstics psiquiàtrics en tots els àmbits de la infància i de la família.

En Fernando García de Vinuesa, psicòleg escolar, amb una presentació titulada “*El TDAH, un diagnóstico injusto e injustificado*”, va qüestionar amb arguments contundents la manca de fonament clínic, psicopatològic i biològic d’aquest trastorn. També va fer palès els interessos econòmics de la indústria farmacèutica en aquest “negoci”, del poder que tenen en el sistema i de la capacitat d’influència a través dels massmedia.

Compartint taula, Clara Arnó, psicoanalista dedicada a la infància i a l’adolescència, va parlar sobre “*El deseo de no saber*”. Senyalava que en l’actualitat se suporta molt malament el no saber, la incertesa, malgrat que siguin passos previs al saber. Es tendeix a tapar amb un saber immediat, poc sospesat, amb poca elaboració simbòlica. Les etiquetes diagnòstiques responen a aquest desig de no saber, fent una aparença de saber. En la dinàmica social actual poc es vol saber de la subjectivitat. Subratllava també que el no saber del psicoanalista o del professional és el que li permet donar lloc a la paraula de l’altre i a l’escolta del que ignora.

A les segones jornades es va treballar a partir del material i de les qüestions plantejades en les primeres, funcionant directament en grups reduïts i col·loqui posterior en grup gran.

Les III Jornades d’Intervencions (2018) es van titular “**Infants, famílies i institucions**”, amb la participació a la taula d’en José Leal, psicoanalista i psicòleg clínic, amb la ponència “*La institución del cuidado, el cuidado de la institución. Atender a la infancia, construir ciudadanía*”. Amb José vàrem treballar sobre l’ètica de la cura, de la cura de l’altre, i de com les falles en aquest procés de cura en la infància afecten en la construcció psíquica i social del subjecte. Va posar èmfasi en la importància de generar espais en les institucions per fer abordatges i anàlisis dels casos de forma interdisciplinària. La institució ha de cuidar als usuaris, però també ha de cuidar als professionals que hi treballen, escoltar-los en les seves demandes fonamentades en la experiència. I alhora la pròpia institució necessita ser cuidada pels professionals que hi treballen i la representen.

Les IV Jornades (febrer 2019) es van titular “**Què diuen els nens, què escolten els adults?**”, amb la participació del psicoanalista i psicòleg clínic Antonio Soler. Va subratllar que parlar és quelcom de dos, una construcció entre dos. De què parlen els nens? A qui parlen? A qui l’escolti i a qui cregui que és possible parlar amb un nen. Si es castiga el dir del nen, si no hi ha escolta, l’infant crida, actua o fa símptoma. El social i els seus discursos (ciència, pacifisme, naturisme) corren el risc de sobre imposar-se a la subjectivitat de l’infant, de des-atendre-la.

Un altre element d’aquest dispositiu de la Jornada és la “Fila 0”, integrada per membres de les entitats que donen suport al DMI i d’altres convidats, interessats en participar en les jornades. Tenen l’oportunitat d’iniciar els col·loquis del grup gran en ser els primers a rebre el torn de paraula.

Els àudios i els texts de les Jornades es troben a <http://espaifreud.blogspot.com>

Les Jornades tenen un segon temps, els dels Grups de Treball, que és l’espai privilegiat per a què tothom pugui participar i dir el que pensa, el que veu, el que es

pregunta a partir de la seva pràctica professional. Un espai per a posar paraules al quefer quotidià, cosa que les dinàmiques de feina no solen permetre, per aturar-se en la dinàmica de fer, fer i fer per tal de dir i de ser escoltat, en un context d'intercanvi, de diàleg i de reflexió.

Són grups de tasca, de treball, en la línia dels grups operatius de Pichon-Rivière, amb uns 20 participants. Hi ha una tasca a fer, una pregunta que fa d'eix de treball. El grup es porta per una conductora que intervé en la dinàmica per tal d'arribar als objectius, acompanyada per una co-conductora que pren notes. En cada grup hi ha dos convidats per la Comissió Organitzadora que presenten breument una experiència concreta a partir de la qual responen a la pregunta-tasca. Així s'inicia un diàleg en el grup amb la participació de tots.

Els grups en les primeres jornades eren temàtics: “Infància-família i salut”, “Infància-família i educació” i “Infància-família i assumptes socials”, però compartien la pregunta sobre la que treballaven. En totes les Jornades s'ha treballat a partir d'una pregunta-eix, sobre la que cadascú ha dialogat i reflexionat respostes, obrint noves preguntes.

A les IV Jornades els grups ja no van ser temàtics perquè enteníem que així s'afavoria l'heterogeneïtat disciplinar en els grups. En aquesta ocasió els convidats -dos per cada grup- eren professionals que estaven portant endavant projectes innovadors en escoles i en equipaments públics. Les presentacions d'aquestes experiències ens va permetre pensar i parlar sobre com respondre a les necessitats de la infància i la família actuals. Experiències que tenien en comú que eren realitzades en grup i prioritzant els aspectes lúdics i expressius donant-li a la paraula un paper complementari i fins i tot contingent.

Cara a les V Jornades (març 2020) hem invertit l'ordre: iniciarem la jornada treballant en els grups, i en un segon temps hi haurà a la taula una psicoanalista convidada que recollirà les conclusions dels grups i farà unes reflexions al respecte, per a partir d'aquí continuar amb el diàleg en el grup gran. Aquesta reestructuració és una forma més de potenciar la paraula del professional, de cada professional, del seu saber, dels seus interrogants.

Valoracions i conclusions

Entenem que les Jornades tenen un valor d'acte, que són una experiència subjectiva i intersubjectiva que produeix efectes i afectes entre els participants. Són un espai privilegiat de trobada, en grup reduït i en grup gran, un espai per la paraula dita i per l'escolta.

Però també és un espai que produeix text escrit, paraula escrita. El que ens treu de l'aquí i de l'ara és la paraula, la possibilitat de simbolitzar l'experiència, de fer-la transmissible de forma escrita.

A modus de conclusió, al llarg d'aquestes jornades hem constatat que:

- hi ha una gran necessitat i un gran interès en els professionals dels diferents àmbits de poder parlar, d'explicar-se, de compartir i de reflexionar sobre el quefer quotidià, vinculat a la gran responsabilitat de treballar amb infants.
- és possible parlar en un llenguatge entenedor entre psicoanalistes i professionals de diferents àmbits del coneixement i sostenir diàlegs enriquidors.
- cal crear, innovar, inclús recrear recursos i estris per adaptar les conceptualitzacions i les intervencions a l'actualitat. En aquests moments estan funcionant a nivell de la xarxa pública i privada multitud d'iniciatives i d'experiències en aquesta línia.
- hi ha entre els participants il·lusió i esperança per entomar els reptes de l'actualitat, cosa que en les jornades es tradueix en un clima d'entusiasme i de respecte per les opinions de tothom.
- en una època de predomini de la imatge i del llenguatge visual, d'immediatesa i de pas a l'acte, aquest espai de paraula dita i escrita fa palesa la potència del llenguatge a nivell representacional i d'elaboració simbòlica.

No volem acabar aquesta presentació sense explicitar el nostre agraïment a Àmbits, que és una de les entitats que ha donat suport al DMI. Agraïts també perquè ja el van publicar a la seva Web en el 2018, i perquè ara ens han ofert aquesta possibilitat de presentar-ho acompanyat d'algunes explicacions i reflexions.

Els vostres objectius estan en sintonia amb els plantejaments d'Intervencions i del DMI, tant pel tarannà interdisciplinari com pel seu propòsit d'afavorir la construcció, la difusió i l'intercanvi de coneixements.

Correspondència amb els autors: *Román Pérez Burin des Roziers.* E-mail : romanperezburin@gmail.com. *Ana Molinaro Maturano.* E-mail: anamolinaro@hotmail.com